

PREKLADOPÉDIA 3

AKO ZAČAŤ NA VOĽNEJ NOHE AKO PREKLADATEĽ A TLMOČNÍK

Mgr. Linda Magáthová v roku 2012 ukončila magisterské štúdium na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre v odbore prekladateľstvo a tlmočníctvo anglický jazyk a kultúra a nemecký jazyk a kultúra. Okrem týchto dvoch jazykov si neskôr do repertoára pribrala aj poľštinu. Na voľnej nohe pôsobí v podstate od ukončenia svojho štúdia. V preklade sa špecializuje na oblasti ako logistika, prírodné vedy a automobilový priemysel. Venuje sa však aj umeleckému prekladu. Prekladala dve knihy zo série Star Wars (Egmont), rôznu detskú literatúru, ale aj fantasy, napríklad Kroniky Amberu od Rogera Zelaznyho (Tatran, v spolupráci s Barborou Kráľovou, Luciou Halovou a Martinou Petákovou) a Deti krvi a kostí od Tomi Adeyemiovej. Prekladala aj psychothriller Sebastiana Fitzeka Šialená hra. Čo sa tlmočenia týka, odovzdávala posolstvá pre klientov ako Volkswagen, Eset, Svetová banka.

Aké boli Vaše prekladateľské a tlmočnicke začiatky?

Všelijaké, ako to už asi v prípade začiatkov býva. Pre prekladateľstvo a tlmočníctvo som sa rozhodla skoro až v maturitnom ročníku, veľmi som sa tam chcela dostať, a tak som na škole bola aktívna. Prihlásila som sa do takmer každého ročníka Prekladateľskej univerziády, aby som získala spätnú väzbu na svoje preklady, aj na súťaž Poľského inštitútu v preklade, tlmočila som aj na konferenciách, ktoré poriadala UKF. Keď dnes hovorím o svojej práci, väčšinou každého zaujíma preklad knižiek, najmä beletrie, ale tomu sa venujem len od roku 2016 (štúdium som ukončila v roku 2012, živnosť na preklady a tlmočenie mám až od roku 2013). Pôvodne som sa totiž chcela venovať len odborným textom, nebránila som sa ani tlmočeniu. Bránila som sa len beletrii, lebo mi to prišlo príliš zložitú. Prvé preklady som robila pre známych – prekladala som kopy abstraktov pre študentov z iných odborov, veľa odborných textov pre známych doktorandov, najrôznejšie dokumenty pre známych a kamarátov, neskôr som pracovala v stavebnej firme ako asistentka na diaľku (písala som maily, komunikovala so zákazníkmi, úradmi v Rakúsku a pod.), prekladala som a tlmočila, najmä počas výjazdov do Rakúska. Počas celého štúdia som doučovala doma alebo učila v jazykovej.

Po štúdiu som bola chvíľu zamestnaná na pozícii projektovej manažérky v prekladateľskej agentúre a potom 2 roky na živnosť v DHL v bratislavskom Volkswagene, kde som najmä učila nemčinu a angličtinu, ale aj prekladala hrby firemných dokumentov a tlmočila pri rôznych auditoch alebo zahraničných návštevách a školeniach. Naučila som sa tam veľa o logistike a automobilovom priemysle, čo mi neskôr veľmi pomohlo. Počas týchto dvoch rokov som pracovala aj na zákazkách pre iných klientov, preto som nakoniec z tejto pozície odišla na voľnú nohu. V areáli Volkswagenu som však zostala, lebo som často tlmočila pre agentúru, ktorá tam pôsobila, a pracujem pre ňu doteraz. A postupne sa to rozbiehalo, prax sa nabaľovala, až kým som prišla po dnešný stav – pokiaľ ide o slovenský trh, pracujem najmä pre priamych klientov (okrem možno dvoch agentúr), pokiaľ ide o zahraničný, prevažujú nemecké a rakúske agentúry, ale postupne začínam pracovať skôr pre priamych klientov, a od svojej prvej knižky takmer nepretržite pracujem vždy aj na nejakom knižnom preklade pre slovenské vydavateľstvá. Z odborných textov prijímam zákazky rôzneho druhu, ale uprednostňujem logistiku a automobilový priemysel, prípadne techniku, pretože v týchto oblastiach mám najviac praktických skúseností. Navyše, na našom trhu s naším zameraním ekonomiky sa týmto oblastiam germanista, ale aj anglista, vyhne len ťažko.

Dnes by som to asi urobila inak – možno by som si založila živnosť už počas štúdia, aby som mohla už vtedy faktúrovať a dostať sa k zaujímavejším zákazkám, ale myslím, že to nakoniec dopadlo tak, ako malo. Na druhej strane, celkom dobrá cesta je aj zamestnať sa na pár rokov v nejakej firme, získať prax a vedomosti z konkrétneho odboru, rozvíjať spoluprácu s inými klientami a postupne sa vydať na voľnú nohu. Ale dnes majú študenti výhodu v tom, že majú viac informácií a môžu sa rozhodnúť, ktorou cestou ísť.

Máte „vysnívané“ zákazku, ktorú by ste nikdy neodmietli?

Mám, dokonca viac. Pri tomto povolání sa musím extrémne brzdiť a často si vedome pripomínať, že nemôžem prijať každú zákazku, lebo sa mi často stáva, že chcem robiť všetko! Pokiaľ ide o odborný preklad, veľmi rada by som si raz preložila encyklopédiu alebo náučnú literatúru z oblasti klimatológie, biológie, botaniky, zoológie či ochrany prírody, čo sú moje absolútne najobľúbenejšie témy. V detstve boli moje obľúbené knihy najmä encyklopédie o zvieratách a prírode všeobecne, takže dúfam, že sa k nim raz prepracujem aj v rámci svojej práce. A v tom umeleckom som nikdy nemala veľké ambície, netuším, ako som sa dostala k toľkým zaujímavým textom a knižkám, ale som za to vďačná. Akosi mi prischol najmä žáner fantasy, a veľmi sa z toho teším. Mojm tajným snom je raz dostať na preklad knihu od Anne Rice (napísala napríklad *Interview s upírom*), ale keďže moje vysnívané dielo je obrovská kniha s rozsahom vyše 900 strán a navyše, vyšla už dávnejšie, v roku 1990, neviem, kto by ju chcel vydať. Ale ak to tu

číta nejaký vydavateľ, ktorý má chuť o tom aspoň popremýšľať, tak sa hlásim na preklad diela s názvom *The Witching Hour!* A pri preklade *Kroník Amberu* som si zamilovala aj štýl Rogera Zelaznyho, ak príde ponuka vydať nejaké jeho ďalšie dielo, okamžite sa na ňu vrhnem!

Akú zákazku by ste, naopak, nikdy neprijali?

Nemám žiadny zoznam toho, čo by som nevzala... Ale tak pocity, určite nič zo zbrojárskeho priemyslu, mäso spracujúceho priemyslu či poľovníctva alebo niečo, čo je v hrubom rozpore s vedeckými poznatkami (neviem si predstaviť prekladať príručku homeopatie alebo texty proti očkovaniu) či s mojimi názormi – pokiaľ ide o komerčné texty a nie je to len súčasť nejakého románu. Ale ani príliš „krvavé“ a brutálne romány (keď mi v Tatrane ponúkli knižku Sebastiana Fitzeka, najprv som si zistila, či v nej každá druhá postava nezomrie nejakou príšernou smrťou, až potom som ju vzala).

Spomínate si na nejaké zložité situácie pri preklade/tlmočení? Ako ste ich riešili?

Pri preklade vznikajú zložité situácie najmä z technických príčin – keď sa mi v Tradose nedá niečo otvoriť, uložiť, alebo sa niečo kazí, samozrejme, z nejakej neznámej príčiny. Vtedy jednoducho googlim a prehľadávam rôzne fóra pre prekladateľov v nádeji, že podobný problém už niekto (vy)riešil predtým. To sa sem-tam stane.

Ak si neviem rady s nejakým pojmom alebo vetou a už som prešla kompletne celý internet, väčšinou sa niečo pokúsim vymyslieť v spolupráci so skúsenejšími kolegami alebo píšem kamarátom, ktorých mám v krajine svojho východiskového jazyka.

Pri tlmočení sa asi zložitejšie situácie vyskytnú častejšie. Ale nemám žiadnu vtipnú príhodu. Väčšina zložitejších situácií je spojená s tým, že rečník sa rozhodne nehovoriť do mikrofónu a potom si treba domýšľať, alebo pri tlmočení nejakého technického školenia (čo je môj najobľúbenejší typ zákazky) rečník začne hovoriť o úplne iných veciach, než boli v podkladoch a vtedy treba tvoriť. Ale zažila som aj situáciu, keď rečník, Talian, celý čas hovoril veľmi lámanou angličtinou a vymýšľal si nielen gramatiku, ale aj slová. Ale všetko sa nám nejakou spolu s jeho poslucháčmi podarilo úspešne dešifrovať a odniesť si vedomosti, ktoré im chcel sprostredkovať, takže to dopadlo dobre.

V spolupráci s inými prekladateľkami (L. Halová, B. Kráľová, M. Petáková) ste pracovali aj na Kronikách Amberu (R. Zelazny, Tatran). Ako sa vám spolupracovalo a ako ste zabezpečovali konzistentnosť?

Toto je asi najčastejšie kladená otázka ku *Kronikám Amberu*. Najmä na internetových fórach ku knihám a fantasy som zachytila mnohé diskusie, kde sa

rozoberalo, ako môžu dať jednu knihu, resp. ságu prekladať štyrom prekladateľkám. Fanúšikovia sa totiž obávali, či to neovplyvní kvalitu prekladu a hlavne jednotnosť štýlu. Dovolím si povedať, že štýl sa nám podarilo zachovať. (Sága sa skladá z piatich kníh, kde je hlavnou postavou Corwin, a z ďalších piatich, ktoré sú písané z pohľadu jeho syna Merlina, takže štýl je mierne odlišný.)

Ja som do projektu nastúpila až pri preklade tretej knihy z desiatich, najprv som si prečítala preklady, čo už mali Lucia s Barborou hotové, a keď som dokončila svoj preklad, čítala ho po mne Lucia, rovnako som čítala ja jej preklad. Martina pracovala iba na jednej knihe, ale aj jej preklad sme si potom čítali, aby boli všetky texty jednotné. Z väčšej časti sme potom na knižkách robili ja s Luciou. Navyše, všetky knihy veľmi dôkladne redigovala pani Jusková. Po zapracovaní redakčných zmien sme ešte ja s Luciou čítali všetky knihy v zalomenej podobe, takže si myslím, že sme mali viac než dosť možností konzistentnosť si dobre ustrážiť. Po toľkých čítaniach sa mi jednotlivé diely začali pomaly zlievať, takže dnes už ani neviem, ktoré diely som prekladala ja, musím sa vždy pozrieť, keď sa na to niekto pýta.

Čo sa týka slovnej zásoby, celý čas sme mali na Disku Google spoločný glosár, kde sme mali všetky pomenovania zázračných tvorov, mená postáv, miestne názvy a vôbec, názvy všetkého možného, najmä častí zbraní či výzbroje (v čom nám pomohli Luciine skúsenosti z prekladania *Hier o tróny*). Priamo v ňom sme sa radili, ako čo nazveme.

Takže si myslím, že čitateľ určite v desiatich dieloch nenarazí na nejaké odlišné preklady jednej veci alebo náhodný „skok“ z jedného štýlu do druhého.

Spolupracovalo sa mi veľmi dobre, teším sa, že som dostala možnosť spolupracovať so skúsenejšími kolegyňami a rozhodne som sa pri prekladaní veľa naučila. Súčasne to bola moja prvá spolupráca na takých rozsiahlych textoch a bol to nový pocit.

Aké sú podľa vás špecifiká žánru fantasy a aké predstavuje problémy?

S fantasy sa mi spája najmä nutnosť zapojiť ešte väčšiu dávku fantázie ako zvyčajne. Okrem toho, že treba často vymýšľať názvy pre nové čarodejné tvory, rôzne postavy a príšery, čitateľovi musíme sprostredkovať aj nový, čarovný svet, často úplne odlišný od toho, v ktorom sa práve nachádza. A po R. Zelaznym sa mi s fantasy spája najmä nepredvídateľnosť – v jednej chvíli opisujeme súčasný svet niekde v Amerike, potom preskočíme do epochy pripomínajúcej stredovek, o chvíľu zasa píšeme o snovej krajine, kde nejaká príšera zrazu úplne zmení spôsob vyjadrovania a začne filozofovať o zmysle života. A často sme boli konfrontované s odkazmi na dielo, slovnú hračku či kultúrny odkaz, ktorý v našej kultúre veľmi nefunguje, takže aj s tým sa bolo treba vysporiadať. Teraz s Luciou Halovou pracujeme na pokračovaní trilógie od Tomi Adeyemi, a s ňou sa mi spája najmä

dynamika deja (okrem toho, že tiež je treba vymýšľať názvy pre čarovné tvory či rôzne čarodejnícke klany).

Ako vnímate teóriu prekladu a tlmočenia vo vzťahu k praxi? Dokáže prekladateľ/tlmočník s teoretickým zázemím podať lepší výkon?

Ja sa k teórii prekladu vyjadrujem veľmi nerada, lebo som ju nemala na škole veľmi v láske, skôr som sa chcela hneď sústrediť na praktické disciplíny. Ale s odstupom času musím uznať, že niektoré zákonitosti používam pri preklade skoro podvedome, a ak sa nimi niekto neriadi, všimam si to. Myslím, že hlavný prínos teoretických poznatkov je v tom, že približne viem, ktorým smerom sa pri práci vydať a čo si môžem či nemôžem dovoliť. Moja skúsenosť je, že o preklade som sa veľa naučila najmä z redakcií mojich textov, zo spolupráce s kolegami a podobné je to aj pri tlmočení.

Čo by ste odporučili študentom – budúcim prekladateľom a tlmočníkom?

Aj by som chcela znieť múdro, ale zrejme im odporučím len to, čo už od vyučujúcich počas štúdia počuli miliónkrát. Ale nemôžem inak, lebo mne sa v praxi potvrdilo, že tieto rady fungujú. Takže najmä: veľa sa venujte slovenčine. Čítajte (aj literatúru písanú v slovenčine, najmä pôvodných autorov!). Zaujímajte sa o svet, všeobecný prehľad sa zide, najmä tlmočníkom. Buďte aktívni – využite každú možnosť vycestovať na Erasmus alebo iný zahraničný pobyt, zapojte sa do dobrovoľníckej činnosti, využite každú možnosť získať prax v odbore (ak sa naozaj chcete venovať tomu, čo ste vyštudovali). Zúčastnite sa súťaží v preklade aj akcií organizácií združujúcich prekladateľov a tlmočníkov, spoznávajte svojich budúcich kolegov. Nezanedbávajte silu kontaktov z odboru aj mimo neho – nikdy neviete, odkiaľ vám príde ďalšia zákazka. A nezabudnite ani na neustále vzdelávanie – nielen formou štúdia niekde na škole, ale pokojne aj pri výmene skúseností s kolegami, čítaním blogov skúsenejších kolegov alebo pri účasti na rôznych konferenciách a podujatiach. A, žiaľ, aj smutné posolstvo pre tých, čo si mysleli, že budú celý čas prekladať len beletriu – knižkami samotnými sa celkom iste neužívate, preto si skúste nájsť ešte aspoň jednu oblasť, v ktorej môžete prekladať alebo tlmočiť (najlepšie niečo typu technika, ekonomika, právne texty či marketing, pretože to sú často prekladané druhy textov), alebo nejakú inú zárobkovú činnosť, popri ktorej môžete robiť aj na knižkách.

Étienne Dolet povedal pred smrťou slávnu vetu: „Traduttore, traditore.“ Čo si o tom myslíte? Je prekladateľ zradca?

Takéto radikálne vyhlásenia by som asi nepodporila. Ja vidím úlohu prekladateľa skôr pozitívne – prekladateľa vidím ako človeka, ktorý text „predžuje“ a potom nájde spôsob, ako cieľovému čitateľovi sprostredkovať zážitok z diela, aby čitateľ

bol podľa možnosti čo najmenej ochudobnený o štýl autora, prípadne (ak ide o úžitkové texty), aby čo najvernejšie odovzdal všetky potrebné informácie v zrozumiteľnej forme. Nevie, či je tu nejaké miesto pre „zradu“. Ale na druhej strane, netuším, ako to Étienne myslel.

Otázky formulovali

Marián Kabát a Lucia Podlucká